

Гонгало Сергій Йосипович

доцент кафедри кримінально-правових дисциплін

Національного університету «Острозька академія», к.ю.н.

ORCID ID: 0000-0002-0082-1891

ПРОФІЛЮВАННЯ ОСОБИ ПІДОЗРЮВАНОВОГО З ВИКОРИСТАННЯМ ГРАФОЛОГІЧНИХ МЕТОДІВ

Практично завжди при розслідуванні злочинів ми стикаємось з великою кількістю документів, в тому числі і рукописних. Вони можуть використовуватись як докази, в широкому розумінні, і як документи докази. Але чи повною мірою ми використовуємо інформацію, яка міститься у цих рукописних документах? На нашу думку – ні. «Почерк представляє інтерес для спеціалістів в галузі психодіагностики, оскільки дозволяє встановити не лише невідпрацьовані людиною моделі поведінки, але, часто, й історію виникнення того чи іншого стану чи особливості реагування в тій чи іншій обстановці. Певною мірою, почерк – це знання про минуле людини. Приховати чи змінити ці, закріплені динамічним стереотипом, особливості, практично неможливо» відмічає Д. Смилов [1, с. 8].

Даний напрям в Україні належним чином не досліджувався, відсутні ґрунтовні наукові розробки, тому є потреба порушити дане питання.

Дослідженням психологічних властивостей (станів) людини за почерком у різний час займались вчені психологи та криміналісти, такі як: Т.П. Вісковатова, М.В. Нізовцев (Україна, 2008 р.), О.І. Фармагей (Україна, 2010 р.), Д.А. Смилов (РФ, 2007 р.), О.А. Попова (РФ, 2013 р.), С.І. Петрова (РФ, 2017 р.).

Недостатня вивченість та практична значимість проблеми встановлення психологічних властивостей особи виконавця рукопису по почерку визначає необхідність її системного вирішення на основі всебічного вивчення і теоретичного аналізу не лише фундаментальних положень криміналістики, судової експертизи, психології особистості і психодіагностики, але й на основі

повномасштабного експериментального дослідження і спеціальних методичних розробок [2, с. 153]. На жаль, в Україні такі розробки не проводяться, принаймні відсутні публікації з цієї тематики за останні десять років. Окремі матеріали, які зустрічаються в мережі Інтернет, не мають наукового підґрунтя, а є лише роздумами окремих авторів.

Маючи таке потужне джерело інформації про людину, як її почерк, ми не використовуємо його лише з тієї причини, що відсутні науково обґрунтовані методики психографологічних досліджень. Є.Ф. Буринський зазначав, що «ми маємо повне право сказати, що почерк заключає у собі зображення людини, але в прихованому стані, як не проявлена, але вже відекспонована фотографічна пластинка; залишається знайти проявник» [3, с. 178]. Пройшло більше ста років і такі проявники уже знайдено. Можливо, вони ще недосконалі, але процес дослідження триває і методики напрацьовуються та запроваджуються в практику роботи психологів та HR-менеджерів, рідше - правоохоронних органів.

В психології достеменно встановлено залежність почерку від емоційного стану та деяких типологічних властивостей вищої нервової діяльності. С. Петрова, досліджуючи теоретичні і методичні основи діагностування психологічних властивостей виконавця рукопису за почерком при розслідуванні злочинів, зазначає, що «для побудови теоретичної бази досліджуваного виду криміналістичної діагностики важливо також врахувати питання виникнення та розвитку знань про відображення психологічних властивостей особи та ознак почерку. Знання ці спочатку формувались в рамках графології. Не дивлячись на часто спекулятивний і псевдонаучний характер праць графологів, варто визнати, – саме вони вперше звернули увагу на те, що між психологічними властивостями особи і почерком існують залежності» [2, с. 20]. В Україні й досі до графології ставляться з обережністю. Хтось не визнає її взагалі і називає псевдонаукою. Інші погоджуються з тим, що графологічні методи, які на сьогодні напрацьовані закордонними вченими та графологами-практиками, мають раціональне зерно і можуть бути використані на практиці в поєднанні з іншими методами.

Так Т. Вісковатова зазначає: «Не зважаючи на те, що ефективність визначення характерологічних властивостей особистості за окремими ознаками письма ставиться окремими вченими під сумнів, результати багатьох досліджень підтверджують можливість встановлення за почерком окремих характерологічних властивостей особи» [4, с. 13]. Психологи, як науковці так і практики, проводять дослідження, накопичують статистичний матеріал, що дозволяє розробляти окремі методики діагностики людини за почерком. Зокрема ізраїльський графолог, керівник Інституту Графоаналізу [5] Інеса Гольдберг розробила та запропонувала для використання експрес-курси «Психотипи Юнга в почерку» та «IQ в почерку». Дані розробки є відносно простими у застосуванні та дають загальне уявлення про можливості окремих графологічних методів.

Схожі дослідження проводяться і в галузі судового почеркознавства з метою профілювання осіб фігурантів провадження, зокрема підозрюваного. На нашу думку даний метод є ефективним, зважаючи на те, що не потребує безпосереднього контакту з особою. Потрібні лише зразки почерку, виконані нею. С. Петрова вказує, що «В криміналістичній діагностиці психологічних властивостей особи основну роль відіграють властивості почерку, реалізовані в кінцевих рухах виконавця і які отримали конкретне вираження в рукописі. Причому, чим більший за обсягом такий рукопис, тим повніше дане вираження» [2, с. 20]. Саме наявність достатньої кількості зразків почерку людини дасть змогу максимально наближено скласти її психологічний профіль (портрет).

Висновки

Варто погодитись з С. Петровою, яка відмічає, що «в сучасних умовах необхідною і цінною стає будь-яка криміналістично значима інформація пов'язана з особою, в тому числі відомості про її психічні властивості. Це особливо важливо для вирішення оперативно-розшукових задач, і в обстановці розслідування, яке характеризується протидією сторін. Подолання протидії неможливе без розроблення тактичних прийомів розслідування, заснованих на врахуванні людського фактору. Вважаємо, що дана задача має вирішуватись шляхом розширення методів криміналістичного вивчення осіб учасників

процесу розслідування та введення нових засобів отримання інформації про психологічні властивості зазначених осіб [2, с. 152].

Саме такі розробки дозволяють оптимізувати процес розслідування, суттєво звужити коло підозрюваних та зорієнтувати оперативні підрозділи на пошук конкретних осіб. Графологічні методи є менш затратними і не потребують залучення значної кількості людей. Впевнені, що графологічні методи дослідження особи займуть гідне місце в арсеналі правоохоронних органів.

Використані джерела

1. Смыслов Д.А. Перспективы графологического консультирования в современных российских условиях. *Визуальная психодиагностика личности в практической деятельности психолога*. Сборник научных статей. – Москва, 2007. – 131 с.
2. Петрова С.И. Теоретические и методические основы диагностирования психологических свойств исполнителя рукописи по почерку при расследовании преступлений : Дисс. ... канд. юрид. Наук: 12.00.12 / М., 2017. – 208 с.
3. Буринский Е.Ф. Судебная экспертиза документов, производство ея и использование ею. – С.-Петербург, 1903. – 352 с.
4. Висковатова Т.П. Определение характерологических особенностей подследственного по почерку: Методическое пособие (по курсу «Юридическая психология»). – Одесса: ПНЦ АПН Украины, 2008. – 48 с.
5. Инесса Гольюберг. URL: <https://inessa-goldberg.ru/>